

УДК 78.03: 785.7

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/99-1-40>

Остан ЗЕЛИК,

orcid.org/0009-0008-1620-2332

аспірант кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна) ostap.zelyk.18@pnu.edu.ua

РОЛЬ Ф. ХЕМКЕ, С. РАШЕРА ТА Е. РУССО У СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ АМЕРИКАНСЬКОЇ АКАДЕМІЧНОЇ САКСОФОННОЇ ШКОЛИ

У статті досліджено роль Фредеріка Хемке, Сигурда Рашера та Ежена Руссо у становленні та розвитку американської академічної саксофонної школи. Актуальність теми зумовлена необхідністю комплексного осмислення процесів формування американської саксофонної традиції, яка упродовж другої половини ХХ–першої чверті ХХІ століття набула провідного значення у світовому музично-виконавському просторі. Незважаючи на значну кількість праць, присвячених історії саксофонного мистецтва, внесок зазначених музикантів переважно висвітлюється фрагментарно – у межах біографічних, виконавських або педагогічних студій. У зв'язку з цим постає проблема виявлення спільних і відмінних рис їхньої діяльності, а також з'ясування ролі у формуванні американської академічної саксофонної школи.

У результаті дослідження встановлено, що діяльність Ф. Хемке, С. Рашера та Е. Руссо відображає основні етапи її розвитку. Обґрунтовано, що Ф. Хемке відіграв визначальну роль у формуванні виконавсько-педагогічних засад американської саксофонної традиції, забезпечивши її систематизацію та впровадження в освітню практику провідних музичних закладів США. Виявлено, що діяльність С. Рашера сприяла розширенню художньо-технічного потенціалу саксофона, передусім завдяки утвердженню *altissimo*-регистру, активізації співпраці з композиторами та введенню інструмента до академічного концертного репертуару. З'ясовано, що Е. Руссо забезпечив подальшу стабілізацію і популяризацію американської саксофонної школи через інтенсивну концертну діяльність, міжнародну педагогічну практику, створення методичних праць і розширення репертуару.

Відзначено, що внесок Ф. Хемке, С. Рашера та Е. Руссо засвідчує тривалий процес формування американської академічної саксофонної школи – від становлення її виконавсько-педагогічних принципів до кристалізації їх імманентних ознак та поширення у світовому музичному мистецтві.

Ключові слова: американська саксофонна школа, академічне саксофонне виконавство, саксофонна педагогіка, Фредерік Хемке, Сигурд Рашер, Ежен Руссо.

Ostap ZELYK,

orcid.org/0009-0008-1620-2332

Postgraduate Student at the Department of the Ukrainian and Folk Instrumental Art
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine) ostap.zelyk.18@pnu.edu.ua

THE ROLE OF F. HEMKE, S. RASCHER AND E. ROUSSEAU IN THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE AMERICAN ACADEMIC SAXOPHONE SCHOOL

The article examines the role of Frederick Hemke, Sigurd Rascher and Eugene Rousseau in the formation and development of the American academic saxophone school. The relevance of the topic is determined by the need for a comprehensive understanding of the processes of formation of the American saxophone tradition, which during the second half of the twentieth and the first quarter of the twenty-first century acquired a leading significance in the world musical performance space. Despite a considerable number of works devoted to the history of saxophone art, the contribution of these musicians is predominantly covered fragmentarily – within the framework of biographical, performance or pedagogical studies. In this regard, the problem arises of identifying the common and distinctive features of their activities, as well as clarifying their role in the formation of the American academic saxophone school.

As a result of the research, it was established that the activities of F. Hemke, S. Rascher and E. Rousseau reflect the main stages of its development. It is substantiated that F. Hemke played a decisive role in the formation of the performance and pedagogical foundations of the American saxophone tradition, ensuring its systematization and introduction into the educational practice of leading American music institutions. It was found that the activities of S. Rascher contributed to the expansion of the artistic and technical potential of the saxophone, primarily through the establishment of the *altissimo* register, the intensification of collaboration with composers, and the introduction of the instrument into the academic concert repertoire. It was clarified that E. Rousseau ensured the further stabilization and popularization of the American saxophone school through intensive concert activities, international pedagogical practice, the creation of methodological works and the expansion of the repertoire.

It is noted that the contribution of F. Hemke, S. Rascher and E. Rousseau testifies to the lengthy process of formation of the American academic saxophone school – from the establishment of its performance and pedagogical principles to the crystallization of their immanent features and their dissemination in world musical art.

Key words: american saxophone school, academic saxophone performance, saxophone pedagogy, Frederick Hemke, Sigurd Rascher, Eugene Rousseau.

Постановка проблеми. Розвиток саксофонного виконавства у другій половині ХХ– першій чверті ХХІ століття постає як складний історико-культурний феномен, у контексті якого відбувається не лише вдосконалення технічного й виражального потенціалу інструмента, але й поступове становлення усталених виконавських і педагогічних практик, що з часом набули ознак національних саксофонних шкіл. Серед них особливе місце посідає американська, яка, спираючись на європейський, передусім французький досвід, водночас виробила власну систему художньо-виконавських принципів, методичних підходів і репертуарних орієнтирів. Вагомий внесок у цей процес зробили Фредерік Хемке, Сигурд Манфред Рашер та Ежен Руссо, чия різнопланова виконавська, педагогічна й науково-методична діяльність сприяла не лише становленню американської саксофонної школи, але й кристалізації її концептуальних засад і подальшій еволюції в умовах змін сучасного музичного мистецтва. У цьому контексті актуальність звернення до дослідження їхнього доробку визначається потребою цілісного осмислення внеску зазначених митців у формування означеної школи в єдності виконавської практики, педагогічної традиції та репертуарної політики.

Аналіз досліджень. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять праці українських і зарубіжних науковців, у яких розглянуто історичні, виконавські та педагогічні аспекти розвитку саксофонного мистецтва ХХ– першої чверті ХХІ століття. У дисертаційних роботах В. Авілова саксофон осмислюється в контексті музичної практики як інструмент, стильове становлення якого пов'язане з розвитком виконавських підходів та їх взаємодією з композиторською творчістю (Авілов, 2012). Д. Зотов аналізує місце саксофона в системі музичного мистецтва ХХ століття, підкреслюючи поступове розширення сфер його застосування та ускладнення художніх завдань (Зотов, 2018). У дослідженні М. Крупей, присвяченому стильовим основам майстерності саксофоніста, увагу зосереджено на процесах «повернення» інструмента до академічної традиції та формуванні професійних виконавських підходів (Крупей, 2006).

Подальше осмислення проблематики пов'язане з вивченням ролі виконавської школи як важливого чинника розвитку інструментального мистецтва. У праці В. Лебеда вона розглядається як основа формування академічного саксофонного репертуару, що впливає не лише на інтерпретацію творів, а й на їхнє закріплення у концертній практиці (Лебедь, 2021: 21–23). Дослідження І. Палій-

чук та Ду Бохао висвітлює жанрово-стильову еволюцію саксофонного квартету, що свідчить про зростання ролі ансамблевого виконавства та композиторської творчості у сучасному музичному мистецтві (Палійчук, Ду Бохао, 2024: 321–326). У дисертаційній роботі А. Понькіної, присвяченій сонатній творчості для саксофона, доведено, що формування академічного репертуару значною мірою залежить від активної взаємодії виконавців і композиторів, що сприяло утвердженню інструмента у великих інструментальних формах (Понькіна, 2009).

Суттєвий внесок у розробку історико-методичних питань належить Ф. Хемке, чії праці систематизують ранню історію саксофона та узагальнюють педагогічні принципи сучасного виконавства (Hemke, 1975; Hemke, 2018; Hemke, 1998). Водночас науково-методичні праці Е. Руссо зосереджені на питаннях звукоутворення, розвитку верхнього регістру та початкового навчання гри на інструменті. Зокрема, у роботі «Saxophone High Tones» автором надано послідовну методику опанування altissimo-регістру, а в дослідженні «Marcel Mule: His Life and the Saxophone» розкрито основи французької школи та постать Марселя Мюля як її ключового представника (Rousseau, 1978; Rousseau, 1982).

Порівняльні аспекти розвитку французької та американської саксофонних традицій розглянуто у дослідженні S. Miracle, де простежено їх взаємозв'язки та характерні особливості (Miracle, 2015). Узагальнення наукових праць свідчить про наявність ґрунтовної теоретичної бази, але водночас виявляє потребу в подальшому концептуальному осмисленні ролі провідних представників американської саксофонної школи, що визначає актуальність цього дослідження.

Метою пропонованої статті є визначення ролі творчої діяльності Ф. Хемке, С. Рашера та Е. Руссо у формуванні американської академічної саксофонної школи.

Виклад основного матеріалу. Одним із найскравіших представників американської саксофонної школи, якого цілком обґрунтовано можна вважати її фундатором, є Фредерік Хемке (Frederick Hemke, 1935–2019). Його активна виконавська, педагогічна та просвітницька діяльність, зокрема проведення майстер-класів, лекцій, участь у літніх музичних академіях, була спрямована на піднесення рівня саксофонного мистецтва і сприяла утвердженню як французької традиції, у межах якої сформувався митець, так і американської школи, що набула самостійного значення завдяки його діяльності. Виконавська практика Ф. Хемке

є показовою з огляду на синтез рис, притаманних різним національним традиціям: вона поєднує естетико-інтонаційні засади французької школи з новими підходами, що сформувалися в американському культурному середовищі (Miracle, 2015).

Йому належить також провідна роль у розвитку педагогічних засад американської саксофонної традиції. Упродовж багаторічної діяльності він підготував плеяду виконавців і педагогів, які здобули міжнародне визнання та обійняли провідні позиції у цій галузі інструментального мистецтва. Серед його учнів – Jonathan Helton, Jeremy Justeson, Jan Berry, Nathan Nabb, William Street, Debra Richtmeyer, Anders Lundegard, John Sampen, David Sanborn, Joseph Murphy, Rio Noda, Scott Plugge, Pole Bratone, James Bishop, Ron Bleyk, Geyl Levinski, Dzhonni Salinas, Devid Dis, Roger Birkelend та інші. Спираючись на власний виконавський і педагогічний досвід, Ф. Хемке сформулював цілісну систему професійної підготовки саксофоніста, що охоплює три взаємопов'язані напрями: технічний, художній і ансамблевий. Технічна підготовка передбачає ґрунтовне опанування методичних посібників, систематичне вивчення гам, арпеджіо, секвенцій, а також значного обсягу етюдного матеріалу. Художній компонент включає роботу над репертуаром як із супроводом фортепіано (сонати, концерти, перекладення та оригінальні твори), так і без нього, з обов'язковим охопленням різних стильових епох – від бароко до сучасної композиторської творчості. Важливе місце відводиться ансамблевому музикуванню: камерним ансамблям, квартетам саксофонів та змішаним інструментальним складам (Hemke, 1998).

Навчальні вимоги Ф. Хемке передбачають щорічне досягнення визначеного виконавського рівня: вільне володіння технічним матеріалом у всіх тональностях, опрацювання значної кількості етюдів, засвоєння не менш ніж десяти творів великої форми, а також виконання ансамблевого репертуару. Значна увага приділяється художній різноманітності програм, що мають охоплювати різні жанри й стилі, включно з транскрипціями творів епохи бароко та віденського класицизму, а також оригінальними саксофонними композиціями (Hemke, 1998).

Важливою складовою методико-педагогічної системи Ф. Хемке є питання звукоутворення та формування амбушура. Він рекомендує модель, близьку до французької традиції: нижня губа виконує функцію м'якої опори для тростини, верхні зуби стабільно контактують із мундштуком, а м'язовий апарат працює без надмірного напруження. Особлива увага приділяється природності положення язика, відкритості гортані та

свободі дихання. Важливим принципом є формування насиченого, повнозвучного тембру, позбавленого «скутості», що розглядається як одна з ключових естетичних вимог французької школи (Hemke, 1998).

Техніка артикуляції ґрунтується на раціональному використанні язика, рухи якого мають бути мінімальними та скоординованими з роботою пальців. Вправи рекомендується виконувати поступово – від повільного темпу до швидкого, із застосуванням різних штрихів. Дихання розглядається як базовий чинник виконавської майстерності музиканта: основою є діафрагмальний тип, що забезпечує стабільність звуку, рівність тембру в усіх регістрах і свободу звукоутворення. Для його формування пропонуються спеціальні вправи, спрямовані на усвідомлення роботи нижніх відділів легень і м'язів корпусу (Hemke, 1998).

Окрему увагу приділено позиції інструмента та постановці рук: саксофон має розташовуватися вільно, без надмірного притискання до тіла, що сприяє збереженню обертонового багатства звучання. Пальцева техніка формується на засадах природності й економності рухів, із поступовим ускладненням матеріалу. Значна роль відводиться варіативності аплікатури, що дає змогу досягати оптимальної інтонаційної точності та технічної зручності.

Важливе місце у педагогічній системі Ф. Хемке посідає проблема інтонації. Інтонаційна гнучкість саксофона розглядається як чинник, що потребує особливого контролю, оскільки залежить як від зовнішніх умов (температура, стан інструмента), так і від індивідуальних виконавських параметрів (тип тростини, характеристика мундштука, якість дихання). Під час настроювання інструмента рекомендується орієнтуватися не на окремий звук, а на сукупність інтонаційно стабільних тонів, що виконуються у помірній динаміці (Hemke, 1998).

Володіння звуком, якого повинен досягти студент старших курсів, трактується як індивідуально сформований художній результат, а не механічне його відтворення. Орієнтація на інтерпретації провідних саксофоністів – концертні виконання та студійні записи – відіграє роль важливого еталона, однак вона має слугувати не копіюванню, а розвитку внутрішньої слухової уяви про специфіку темброво-інтонаційної природи інструмента. За спостереженням Ф. Хемке, формування музиканта як емоційно мислячого виконавця сприяє тому, що уявлення про звучання саксофона стає чинником, який визначає характер інтонаційного забарвлення як сольної партії, так і ансамблевого звучання загалом (Hemke, 1998). У цьому контек-

сті вібрато не може розглядатися як додатковий орнаментальний засіб, накладений на основний тон. Цей виражальний засіб становить органічну складову звукової тканини. Відтак проблема його засвоєння виходить за межі суто технічного опанування й пов'язується з формуванням цілісної звукової концепції. Для саксофоніста характерним є таке звуковедення, в якому вібрато інтегроване в саму природу тону, водночас рівень володіння ним передбачає здатність до гнучкого контролю: від повного включення у звукову структуру – до свідомого усунення з метою досягнення «прямого» звучання. Музикант виокремлює два найбільш поширені типи вібрато – інтенсивне та частотно-модулююче, віддаючи перевагу останньому як такому, що найбільшою мірою відповідає художньо-виконавським потребам саксофоніста (Hemke, 1998).

Наукова діяльність Ф. Хемке також має вагомe значення: він є автором численних методичних праць, редактором великої кількості саксофонного репертуару та дослідником історії інструмента. Його дисертація «The Early History of the Saxophone» стала однією з перших спроб системного осмислення еволюції саксофонного виконавства, а праці, присвячені історії педагогіки гри на саксофоні, заклали підґрунтя для подальших наукових розвідок у цій галузі (Hemke, 1975).

Таким чином, різновекторна діяльність Ф. Хемке відіграла визначальну роль у становленні американської саксофонної школи. Його виконавська практика стимулювала активізацію композиторської творчості для саксофона та розширення репертуару; педагогічна робота забезпечила підготовку нових поколінь виконавців і викладачів; наукові дослідження започаткували системне вивчення проблем саксофонного мистецтва, що в сукупності сприяло утвердженню інструмента на якісно новому рівні у світовому інструментальному мистецтві.

Окреслені виконавсько-методичні засади Ф. Хемке продовжив та розвинув С. Рашер (Sigurd Manfred Rascher, 1907–2001) – один із найвизначніших представників академічного саксофонного виконавства ХХ століття, чия діяльність суттєво розширила уявлення про виражальні можливості інструмента. Саме завдяки його творчим пошукам саксофон отримав принципово нові технічні й акустичні характеристики: виконавець значно розширив його діапазон, довівши його майже до чотирьох октав. Це, в свою чергу, відкрило нові перспективи як для виконавців, так і для композиторів, які отримали змогу вільніше оперувати темброво-звуковим потенціалом інструмента.

Вагомим досягненням митця стало повернення саксофона до сфери академічного музичного мистецтва після тривалого періоду його занепаду (Крупей, 2006).

Виконавський стиль С. Рашера вирізнявся поєднанням віртуозної техніки, м'якого, насиченого тембру та глибокої експресивності. Він надихнув композиторів на створення значної кількості творів, серед яких особливе місце посідають «Камерне концертино» Ж. Ібера, Соната для саксофона і фортепіано П. Хіндемита та інші композиції, що стали знаковими для формування саксофонного академічного репертуару ХХ століття (Понькіна, 2009).

Початковий етап виконавської кар'єри С. Рашера був пов'язаний із кларнетом. Він здобув професійну освіту у Вищій школі музики в Штутгарті, яку закінчив у 1930 році. Згодом, прагнучи розширити сферу виконавської діяльності, музикант звернувся до саксофона, спершу виступаючи в невеликих джазових ансамблях. Переломним моментом стало звернення до виконання музики Й.-С. Баха на саксофоні, що зумовило глибоке переосмислення художнього потенціалу інструмента й спонукало митця до утвердження його в академічній інструментальній традиції. Вже у 1933 році він обійняв посаду професора в Копенгагенській консерваторії, а згодом працював у Мальме. Наприкінці 1939 року саксофоніст здійснив гастрольну поїздку до США, виступивши як соліст із Нью-Йоркською філармонією під орудою Дж. Барбіролі та із Бостонським симфонічним оркестром під керівництвом С. Кусевицького у Карнегі-Хол, ставши одним із перших саксофоністів, які утвердили інструмент у статусі концертного сольного інструмента в межах академічного концертного сезону (Ingham, 1998).

Подальший творчий шлях митця пов'язаний із активною концертною діяльністю у США, а також із педагогічною та ансамблевою практикою. У 1969 році разом із донькою – саксофоністкою Каріною Рашер – він заснував квартет, який став одним із провідних ансамблів у сфері камерного саксофонного виконавства. Цей колектив здійснив численні виступи на провідних концертних майданчиках світу, зокрема у Карнегі-хол, центрі Дж. Кеннеді у Вашингтоні, Лондонській Королівській святковій залі, Віденській філармонії, Амстердамському концер-холі, сприяючи популяризації ансамблевого репертуару та стимулюючи композиторську творчість – понад двісті авторів присвятили цьому колективу свої твори, серед них Л. Беріо, Ф. Гласс, Ч. Вуорінен та інші (Палійчук, Ду Бохао, 2024: 321–326).

Значний внесок С. Рашер зробив і в педагогіку саксофонного виконавства. Він викладав у провідних музичних закладах, зокрема у Джульєрдській та Манхетенській школах музики, а також проводив майстер-класи Східній школі музики, Єльському університеті, Академії Мистецтва в Берліні та інших освітніх центрах. Його учні згодом стали відомими виконавцями й педагогами, продовжуючи розвивати засади свого наставника (Ingham, 1998).

Поряд із концертною та педагогічною діяльністю С. Рашер зробив вагомий внесок у формування навчальної та репертуарної бази для саксофона, створивши значну кількість транскрипцій і низку методичних матеріалів. Втім, ключове значення його діяльності полягає у зміні уявлень про художнє призначення інструмента: саксофон поступово утверджується як носій змістовно насиченого художнього висловлювання в межах академічної традиції. До цього його використання було здебільшого зосереджене у сфері військово-оркестрового музикування, розважальних жанрів американського водевілю та ранніх форм ансамблевого джазу, що обмежувало спектр його художніх інтерпретацій (Палійчук, Ду Бохао, 2024: 321–326).

Показово, що саме джазова практика першою актуалізувала широкий діапазон динамічних і тембрових властивостей саксофона, виявивши його здатність до різноманітної звукової виразності – від м'яких, делікатних відтінків до інтенсивного, насиченого звучання, а також до високої технічної віртуозності. Унаслідок цього інструмент набув провідних позицій у джазовому виконавстві, що спричинило стійку асоціативну прив'язаність саксофона до джазової сфери та в подальшому вимагало переосмислення його художнього статусу й інтеграції в академічне музичне мистецтво (Крупей, 2006).

Окремого значення набуває діяльність митця у сфері розробки надвисокого (altissimo) регістру саксофона. Його дослідження у цій галузі не лише розширили технічні можливості інструмента, але й відкрили нові перспективи для композиторської творчості. Попри сумніви та недовіру на початку зі сторони окремих виконавців, ці новації були підтримані композиторами й згодом стали невід'ємною складовою сучасного саксофонного виконавства. Методологічні засади С. Рашера ґрунтувалися на глибокому поєднанні технічного й художнього аспектів, що дозволяло досягати якісно нового рівня інтерпретації, де технічна майстерність підпорядковується художньому змісту (Ingham, 1998).

Загалом діяльність С. Рашера стала визначальним чинником розвитку саксофонного мистецтва ХХ століття: вона сприяла підвищенню виконавського рівня, активізації педагогічної думки та значному розширенню композиторського репертуару для названого інструмента.

У контексті подальшого утвердження саксофона в академічній інструментальній культурі доцільно звернутися до творчої постаті Ежена Руссо (Eugene Rousseau, 1932–2024) – одного з провідних представників американської саксофонної школи другої половини ХХ–першої чверті ХХІ століття, діяльність якого відображає новий етап її художнього та педагогічного розвитку. Визнаний одним із найвидатніших саксофоністів світу з моменту свого дебюту в Карнегі-Холі 1965 року, легендарний Марсель Мюль характеризував свого учня Е. Руссо як «блискучого саксофоніста та видатного митця». Водночас музичний керівник Лас-Вегаської філармонії Девід Іткін вважає Е. Руссо «королем класичного саксофону». За його словами, «можливості у нашому житті почути когось, хто робить свою справу краще за будь-кого іншого, трапляються рідко» (Eugene Rousseau Foundation).

Якщо творчість С. Рашера значною мірою була спрямована на розширення виражальних можливостей інструмента та утвердження його статусу як академічного інструмента, то творча діяльність Е. Руссо стала логічним продовженням процесів професіоналізації саксофонного мистецтва, пов'язаних із утвердженням високих еталонів звучання, розширенням концертного репертуару та активізацією міжнародного виконавського обміну.

Так, виконавська діяльність Е. Руссо вирізняється масштабністю та новаторським характером. Його виступи у провідних музичних центрах Європи – Парижі, Берліні, Відні, Лондоні, Амстердамі – сприяли утвердженню саксофона як повноцінного академічного інструмента на міжнародній сцені. Музикант став першим саксофоністом, який дав сольні концерти в таких престижних залах, як Палаццо Сарда (Мілан), Салон Муле (Страсбург) та інші, і ввів саксофон до сольного репертуару багатьох оркестрів і фестивалів. Особливого значення набуває значення виконавської діяльності Е. Руссо у збагаченні композиторської творчості для названого інструмента: численні твори, створені спеціально для нього, увійшли до числа ключових у сучасній саксофонній літературі. Це, зокрема «Концерт для альт-саксофона з духовим оркестром» Дж. Ворлі, «Соната для альт-саксофона і фортепіано» та «Дивертисмент» Б. Гайдена, Соната для альт-саксофона і форте-

піано П. Крестона, Концерт для альт-саксофона і духових» І. Даля та інші (Ingham, 1998).

Музикант виступав як соліст з багатьма колективами та оркестрами по всій території США та за кордоном. Важливою складовою його діяльності стала й активна концертна практика у співпраці з оркестрами та ансамблями в США та за їх межами, а також значна дискографія, що включає сольні альбоми для Deutsche Grammophon, Delos, Liscio, Crystal та RIAX та репрезентує різні стилі в напрямі академічного виконавства.

Не менш вагомим є внесок Е. Руссо у вдосконалення конструкції та акустичних характеристик інструмента. Багаторічна співпраця музиканта як провідного консультанта з Yamaha Corporation, що розпочалася із 1972 р. та тривала понад 40 років, сприяла оптимізації технічних і тембрових можливостей саксофона. Водночас, прагнучи досягти відповідності між виконавським задумом і звуковим результатом, він розробив власну модель мундштука, що згодом стала основою для серійного виробництва та набула широкого поширення серед професійних музикантів (Yamaha Corporation. Eugene Rousseau – Artist Profile).

Особливої уваги заслуговує участь Е. Руссо у створенні навчально-методичних аудіовізуальних матеріалів, що стали важливим чинником популяризації академічного саксофонного виконавства. Зокрема, у середині 1980-х років за участю Yamaha Corporation було реалізовано освітній відеопроєкт «Steps to Excellence: The Saxophone», створений у співпраці з Індіанським університетом. У цьому відеокурсі виконавець системно висвітлює фундаментальні засади саксофонного виконавства – від формування звуку, артикуляції та дихання до технічних і інтерпретаційних аспектів, що дозволяє розглядати його як цілісну модель виконавсько-педагогічної концепції митця. Відеоматеріали поєднують демонстраційні фрагменти, аналітичні коментарі та узагальнення багаторічного концертного й педагогічного досвіду музиканта, що зумовило їх тривалу актуальність у навчальній практиці (Rousseau E. Steps to Excellence: The Saxophone (archival materials)).

Також визначальною рисою творчої спадщини артиста є вплив на формування наступних поколінь музикантів. Здобувши ступінь Ph.D. в галузі музичного мистецтва (Університет Айови), Е. Руссо читав лекції в усьому світі: був почесним професором Індіанського університету (Jacobs School, Індапаполіс) і викладачем Університету Міннесоти. Упродовж 1991–2001 років він проводив щорічний майстер-курс у престижному Моцартеумі в Зальцбурзі, що стало першим випад-

ком, коли саксофон було включено до репертуару цього закладу.

Педагогічна школа Е. Руссо засвідчує високу результативність, адже серед учнів митця – відомі виконавці й педагоги, зокрема Кеннет Це (Kenneth Tse), Тімоті Макалістер (Timothy McAllister), Отіс Мерфі (Otis Murphy), Джозеф Мерфі (Joseph Murphy), які займають провідні позиції у сучасному академічному саксофонному мистецтві та репрезентують подальший розвиток закладених ним виконавських і методичних засад (Eugene Rousseau Foundation).

Вагомим чинником утвердження виконавсько-педагогічних засад Е. Руссо є його науково-методичний доробок, у якому здійснено послідовне узагальнення ключових аспектів саксофонного виконавства, зокрема проблем звукоутворення, розширення діапазону інструмента та формування професійної майстерності виконавця. Праця «Saxophone High Tones» репрезентує системний підхід до опанування верхнього (altissimo) регістру, що ґрунтується на усвідомленні акустичної природи звуку та використанні принципів гармонічного ряду (Rousseau, 1978). У її пізнішій, доповненій редакції «Saxophone High Tones: A Systematic Approach to the Extension of the Range of All the Saxophones» ці положення отримують подальший розвиток і деталізацію, зокрема в аспекті практичних вправ і виконавських настанов (Rousseau, 2002). Окреме місце у спадщині митця посідає монографія «Marcel Mule: His Life and the Saxophone», у якій узагальнено історичні, виконавські та педагогічні принципи французької саксофонної традиції крізь призму діяльності її провідного репрезентанта – М. Мюля (Rousseau, 1982). Водночас ця робота окреслює шляхи трансформації означених засад у контексті американської виконавської культури. Сукупність зазначених праць засвідчує прагнення митця до наукового осмислення виконавського досвіду та його адаптації у педагогічну практику, що забезпечило спадкоємність і сталість розвитку академічного саксофонного мистецтва.

Відзначимо, що методичні праці, аранжування та наукові публікації Е. Руссо набули широкого міжнародного поширення й були перекладені низкою мов, зокрема французькою, німецькою та японською, що засвідчує їхню затребуваність у світовій саксофонній педагогіці.

Висновки. Творча діяльність Ф. Хемке, С. Рашера та Е. Руссо засвідчує тривалий еволюційний процес формування американської саксофонної школи як цілісного художньо-професійного феномена – від становлення її виконавсько-педагогічних засад до кристалізації

усталених виконавських практик і подальшого утвердження інструмента в системі світового академічного музичного мистецтва. Визначальним вихідним етапом у цьому процесі постає діяльність Ф. Хемке, яка забезпечила впорядкування виконавських і педагогічних засад, їх системне закріплення в освітній практиці США та формування стійкої професійної традиції, що набула рис цілісної національної моделі. У подальшому вагомого значення набуває творчість С. Рашера, чий внесок пов'язаний із радикальним розширенням звуковисотного діапазону інструмента, актуалізацією його художнього потенціалу та стимулюванням композиторської творчості, що суттєво поглибило виражальні можливості саксофона в академічному контексті. Наступний етап репрезентує діяльність Е. Руссо, спрямована на зміцнення професійних засад і розширення міжнародної взаємодії американської школи, що виявляється у збагаченні репертуару, удосконаленні акустико-технічних характеристик інструмента та активній педагогічно-просвітницькій роботі. Така послідовність дозволяє простежити логіку розвитку становлення саксофонного мистецтва в

США через розширення виконавського потенціалу інструмента до його стабілізації та широкої популяризації у світовому музичному просторі.

Перспективи подальших наукових розвідок пов'язані з дослідженням сучасного етапу розвитку американської саксофонної школи, який репрезентований діяльністю провідних виконавців і педагогів, що продовжують та переосмислюють усталені традиції, закладені Ф. Хемке, С. Рашером та Е. Руссо. У цьому контексті особливого значення набуває творчий доробок Дебри Ріхтмаєр (Debra Richtmeyer), Джона Семпена (John Sampen), Джозефа Мерфі (Joseph Murphy), Тімоті Макаллістера (Timothy McAllister), Отіса Мерфі (Otis Murphy) та Кеннета Це (Kenneth Tse), чия виконавська, педагогічна та науково-методична діяльність відображає актуальні тенденції еволюції саксофонного мистецтва в США. Їхня практика засвідчує розширення інтерпретаційного спектру саксофонного репертуару, активне оновлення композиторського доробку та подальше вдосконалення виконавської техніки, що в сукупності визначає сучасний напрям розвитку академічного саксофонного мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авілов В. М. Саксофон в контексті музично-виконавської традиції XIX–XX століть: до проблеми інструментально-виконавського стильового моделювання : автореф. дис. ... канд. мист. Одеса, 2012. 19 с.
2. Зотов Д. І. Виконавство на саксофоні в системі музичного мистецтва XX століття : автореф. дис. ... канд. мистецтв. Суми, 2018. 20 с.
3. Крупей М. Стильові основи формування виконавської майстерності саксофоніста (у контексті музичної творчості XIX – XX століть) : дис. ... канд. мист. : 17.00.03. – Музичне мистецтво. Одеса, 2006. 236 с.
4. Лебедь В.О. Музично-виконавська школа як фактор розвитку академічного саксофонного репертуару. *Матеріали III Міжнар. наук.-творч. онлайн-конф. «Явище школи в музичному виконавстві та музикознавстві: історія та сучасність»* (25–26 листопада 2021 р.).ОНМА ім. А. В. Нежданової. Одеса, 2021. С. 21–23.
5. Палійчук І. С., Ду Бохао Жанрово-стильова динаміка квартету саксофонів у світовій музичній культурі XIX–XX століть. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 1. С. 321–326. DOI 10.32461/2226-3209.1.2024.302094
6. Понькіна А. М. Саксофон в музичній культурі XX століття (на матеріалі сонатної творчості зарубіжних та українських композиторів) : дис. ... канд. мист. : 17.00.03 – Музичне мистецтво. Харків, 2009. 257 с.
7. Eugene Rousseau Foundation. URL: <https://www.eugenerousseaufoundation.org/>
8. Hemke F. L. The early history of the saxophone : dissertation for the degree of Doctor of Musical Arts. F.L. Hemke. Wisconsin. 1975. 466 p
9. Hemke F. L. Le Maitre: Memories of The Master Teacher. *Musician, Marcel Mule*. School of Music, Northwestern University, Evanston, Illinois. 2018. 124 p.
10. Hemke F. Teacher's Guide. USA, Selmer. 12/98. 30 p.
11. Ingham R. The Cambridge Companion to the Saxophone. Cambridge : Cambridge University Press, 1998. 408 p.
12. Miracle S. E. An Exploration of the French and American Schools of Classical Saxophone. Honors Research Projects. 2015. 22 p.
13. Rousseau Mouthpieces. Video Discussions. URL: <https://rousseaumouthpieces.com/video-discussions/>
14. Rousseau E. Saxophone high tones. Bloomington, IN : Etoile Music, 1978. 71 p.
15. Rousseau E. Saxophone high tones: a systematic approach to the extension of the range of all the saxophones. 2nd ed. Bloomington, IN : MMB Music, 2002. 81 p.
16. Rousseau E. Marcel Mule: his life and the saxophone. Bloomington, IN : Etoile Music, 1982. 143 p.
17. Rousseau E. Steps to Excellence: The Saxophone (archival materials) URL: <https://adolphesax.com/videos/the-octave-keys-dr-eugene-rousseau-steps-to-excellence-saxophone/>
18. Yamaha Corporation. Eugene Rousseau – Artist Profile. URL: <https://www.yamaha.com/artists/eugenerousseau.html>

REFERENCES

1. Avilov V. M. (2012) Saksofon v konteksti muzychno-vykonavskoi tradytsii XIX–XX stolit: do problemy instrumentalno-vykonavskoho stylovoho modeliuvannia. [The saxophone in the context of musical performance tradition of the 19th–20th centuries: on the problem of instrumental-performing stylistic modeling] Avtoref. dys. ... kand. myst. Odesa. 19 s. [in Ukrainian].
2. Zotov D. I. (2018) Vykonavstvo na saksofoni v systemi muzychnoho mystetstva XX stolittia. [Saxophone performance in the system of musical art of the 20th century] Avtoref. dys. ... kand. mystetstv. Sumy. 20 s. [in Ukrainian].
3. Krupci M. (2006) Stylovi osnovy formuvannia vykonavskoi maisternosti saksofonista (u konteksti muzychnoi tvorchosti XIX – XX stolit). [Stylistic foundations of forming saxophonist's performance mastery (in the context of musical tvorchosti of the 19th–20th centuries)] Dys. ... kand. myst. : 17.00.03. – Muzychne mystetstvo. Odesa. 236 s. [in Ukrainian].
4. Lebed V.O. (2021) Muzychno-vykonavska shkola yak faktor rozvytku akademichnoho saksofonnoho repertuaru. [Musical-performing school as a factor in the development of academic saxophone repertoire] Materialy III Mizhnar. nauk.-tvorch. onlain-konf. «Iavyshe shkoly v muzychnomu vykonavstvi ta muzykoznavstvi: istoriia ta suchasnist» (25–26 lystopada 2021 r.). ONMA im. A. V. Nezhdanovoi. Odesa. 21–23. [in Ukrainian].
5. Paliichuk I. S., Du Bokhao (2024) Zhanrovo-stylova dynamika kvartetu saksofoniv u svitovii muzychnii kulturi XIX–XX stolit. [Genre-stylistic dynamics of the saxophone quartet in world musical culture of the 19th–20th centuries] Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv : nauk. zhurnal., 1. 321–326. DOI 10.32461/2226-3209.1.2024.302094 [in Ukrainian].
6. Ponkina A. M. (2009) Saksofon v muzychnii kulturi KhKh stolittia (na materialy sonatnoi tvorchosti zarubizhnykh ta ukrainskykh kompozytoriv). [The saxophone in the musical culture of the 20th century (based on sonata works of foreign and Ukrainian composers)] Dys. ... kand. myst. : 17.00.03 – Muzychne mystetstvo. Kharkiv. 257 s. [in Ukrainian].
7. Eugene Rousseau Foundation. (n.d.). [Official website]. Retrieved from <https://www.eugenerousseaufoundation.org/>
8. Hemke, F. L. (1975). The early history of the saxophone. Dissertation for the degree of Doctor of Musical Arts. Wisconsin. 466 p.
9. Hemke, F. L. (2018). Le Maitre: Memories of the Master Teacher, Musician Marcel Mule. Evanston, IL: School of Music, Northwestern University. 124 p.
10. Hemke, F. (1998). Teacher's Guide. USA: Selmer. 30 p.
11. Ingham, R. (1998). The Cambridge Companion to the Saxophone. Cambridge: Cambridge University Press. 408 p.
12. Miracle, S. E. (2015). An exploration of the French and American schools of classical saxophone. Honors Research Projects. 22 p.
13. Rousseau Mouthpieces. (n.d.). Video Discussions. Retrieved from <https://rousseaumouthpieces.com/video-discussions/>
14. Rousseau, E. (1978). Saxophone high tones. Bloomington, IN: Etoile Music. 71 p.
15. Rousseau, E. (2002). Saxophone high tones: A systematic approach to the extension of the range of all the saxophones (2nd ed.). Bloomington, IN: MMB Music. 81 p.
16. Rousseau, E. (1982). Marcel Mule: His life and the saxophone. Bloomington, IN: Etoile Music. 143 p.
17. Rousseau, E. (n.d.). Steps to Excellence: The Saxophone (archival materials). Retrieved from <https://adolphesax.com/videos/the-octave-keys-dr-eugene-rousseau-steps-to-excellence-saxophone/>
18. Yamaha Corporation. (n.d.). Eugene Rousseau – Artist Profile. Retrieved from <https://www.yamaha.com/artists/eugenerousseau.html>

Дата першого надходження статті до видання: 30.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.05.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

